

IMPERATIU FORMAT A PARTIR DEL SUBJUNTIU EN CATALÀ I SUBJUNTIU AMB FUNCIO D'IMPERATIU EN CASTELLÀ ANTIC

ILDIKÓ SZIJJ

(Universitat Eötvös Loránd, Budapest)

1 INTRODUCCIÓ

En català un grup de verbs té l'imperatiu format a partir del subjuntiu. Entre les llengües romàniques en francès, italià, occità i sard trobem el mateix fenomen. L'inventari dels verbs que presenten aquesta relació de les dues formes verbals coincideix aproximadament en les diferents llengües, fet que sembla indicar que els verbs en qüestió formen un grup semàntic compacte. Tanmateix, entre les variants dialectals de les formes d'imperatiu catalanes dels mateixos verbs n'hi ha que procedeixen de l'imperatiu històric. Per tant, entre els verbs catalans es pot establir un ordre segons l'extensió geogràfica de les formes d'imperatiu procedents del subjuntiu.

En castellà modern no hi ha verbs amb imperatiu format del subjuntiu. Existeixen alguns casos sintàctics, tanmateix, en què apareix el subjuntiu amb funció d'imperatiu: *Bendito seas; A las diez en la cama estás, si puede ser antes, mejor que después* (proverbi, on l'ús de la forma de subjuntiu es pot explicar amb l'efecte de la rima amb el mot *después*). En textos antics aquest fenomen és molt més freqüent. El meu objectiu és esbrinar en quina mesura coincideix l'inventari dels verbs del castellà antic que apareixien en subjuntiu amb funció d'imperatiu amb el dels verbs catalans que formen l'imperatiu a partir del subjuntiu. Una hipòtesi possible és que els verbs que en català ocupen les posicions més altes de la jerarquia segons el criteri de l'extensió dialectal de les formes procedents del subjuntiu són els que apareixen més sovint en subjuntiu amb funció d'imperatiu als textos castellans antics.

La Gramàtica de l'Institut d'Estudis Catalans indica les següents formes d'imperatiu procedents del subjuntiu: *dignes, diguen; sigues, siguen; estigues, estiguen; pugues, puguen; sàpigues, sapiguen; tingues, tinguen; veges, veguen; vulgues, vulguen* (Institut d'Estudis Catalans: 100/111, 74/87), formes facultatives: *ten, té i teniu* (amb funció especial) i *ves i veieu* (de *veure*,

100/111, 84/87). Badia i Margarit (1994: 575) dóna a més la forma *cregues* (al costat de *creu*).

Només prendré en consideració les formes catalanes del singular, perquè en la llengua no normativa l'increment velar té tendència a aparèixer en l'imperatiu plural (Badia i Margarit 1994: 598-599; Pérez Saldanya 1998: 85-86). Badia i Margarit (1994: 598-599) menciona formes com ara *mogueu, clo-gueu, rigueu, cregueu, segueu, traguen*.

Per al català utilitzo el recull dialectal de formes verbals d'Alcover i Moll (1929-33; també Perea 1999). Per al castellà examinaré en primer lloc el *Cantar de mio Cid*.

2 OBSERVACIONS GENERALS SOBRE L'IMPERATIU

L'imperatiu pot tenir diferents funcions semàntiques, que bàsicament depenen de les característiques del verb:

1. expressa ordre, el subjecte del verb té funció temàtica d'agent: *Tanca la porta*;
2. expressa ordre, el subjecte del verb té funció temàtica d'experimentador: *Desperta't*;
3. expressa desig, el subjecte del verb té funció temàtica d'experimentador: *Passa-t'ho bé*;
4. expressa desig, en veu passiva (la realització de l'acció no depèn del subjecte de l'imperatiu), el subjecte del verb té funció temàtica de tema: *Maleït sigues*.

La diferència, a més de ser semàntica, es manifesta també en les construccions sinònimes en què es pot transformar la frase. Així, el present d'indicatiu amb funció d'imperatiu només pot aparèixer en la primera frase: *Tanca la porta / Ara mateix tanques la porta, *Et despertes, *T'ho passes bé, *Ets maleït* (amb funció imperativa). Quan l'imperatiu expressa desig, la frase es pot construir amb la conjunció *que* i el subjuntiu: *Passa-t'ho bé / Que t'ho passis bé, Maleït siguis / Que siguis maleït*. (Aquesta construcció en les dues primeres frases expressaria èmfasi: *Que tanquis la porta, Que et despertis*.) A l'última frase els elements apareixen en ordre invertit: *Maleït sigues*, mentre la mateixa operació no seria possible en una frase del tercer tipus: **Feliç sigues*. (Potser seria útil distingir més tipus, p. ex. separar els verbs de dicció o els de percepció, ja que, com veurem, certs indicis semblen indicar que tenen un comportament especial.)

La quarta funció només apareix amb el verb *ésser*, que forma la veu passiva. L'imperatiu dels verbs catalans *ser, estar, saber, tenir, voler, veure, creure* pertany als tres últims tipus, com indiquen també els exemples. Vegem-ne d'altres, p. ex. amb el verb *ésser*: 2a funció *Sigues bona nena*, 3a funció *Sigues feliç*; amb *tenir*: 2a funció *Tingues paciència*, 3a funció *Tingues*

bon viatge. El verb *dir*, tanmateix, és diferent, perquè apareix en la 1a funció: *Digues el teu nom*. (Cal dir que el verb *dir* és un verb de dicció; per tant, pertany a un grup semàntic especial.)

En espanyol modern el verb que pot tenir la forma de subjuntiu amb funció d'imperatiu és *ser*: *Maldito seas*, 4a funció. Amb les altres funcions s'utilitza l'imperatiu del mateix verb: *Sé bueno* (2a funció), *Sé feliz* (3a funció).

En resum, podem dir que d'una manera general el subjuntiu amb paper d'imperatiu apareix amb més probabilitat segons l'ordre en què he indicat les funcions: menys a la 1a, més a la 4a funció. Les variants de l'imperatiu del verb català *tenir* també semblen il·lustrar aquesta classificació: p. ex. *Tingues paciència* pertany a la 2a funció, mentre *Té, agafa això* a la 1a.

En ambdues llengües la 3a funció s'expressa sobretot amb la conjunció *que*: *Que tinguis sort*, *Que tengas buen viaje*.

3 VERBS AMB IMPERATIU FORMAT A PARTIR DEL SUBJUNTIU EN CATALÀ

3.1 Propostes de caracterització dels verbs involucrats

Vegem algunes explicacions que s'han donat per l'origen de les formes d'imperatiu procedents del subjuntiu. Segons Väänänen (1988: 233) l'imperatiu des de sempre ha sofert la competència del subjuntiu, perquè tots dos modes poden expressar la voluntat. Menciona en particular els verbs ESSE, HABERE, TENERE, SCIRE, verbs molt usats. En el cas del francès antic Zink (1994: 138) suggereix que els verbs 'ser', 'haver', 'poder', 'voler' i 'saber' expressen desig (són «verbes dont le sens se prête mieux au voeu qu'à l'ordre»). Per a les formes catalanes Wheeler (2007: 96) afirma que es tracta de verbs que poden tenir funció d'auxiliar o pertanyen a un grup semàntic especial. Entre els verbs catalans aquests criteris es poden aplicar a *ser*, *tenir*, *saber*, *voler* i *poder*, mentre *dir*, *veure* i *creure* semblen diferents: són verbs usats, però no expressen desig i no tenen funció d'auxiliar.

Segons Pérez Saldanya (1998: 177) la confluència del subjuntiu i de l'imperatiu és un procés analògic encara no acabat: «Aquesta tendència a adoptar les formes del subjuntiu també es constata en altres verbs i és bastant general en l'actualitat en els verbs amb extensió velar en el subjuntiu». (L'autor no especifica si aquest comentari es refereix a tots dos números o només al plural.)

Pérez Saldanya (1998: 176) menciona el cas del verb *poder*, que segons les gramàtiques té les formes *pugues*, *puguen*, però en realitat no s'utilitza a l'imperatiu, per raons semàntiques. Pel que fa al verb *cabre*, indica que les gramàtiques donen les formes regulars *cap* i *cabeu*, que tampoc no són usades per motius semàntics. Considera que les formes haurien de ser *càpigues*

i *capiguen*, ja que el verb té, a tot el paradigma, formes paral·leles a les de *saber*. (En el recull d'Alcover i Moll no apareix l'imperatiu del verb *cabre/caber*.) Aquesta observació és interessant, perquè sembla indicar que la forma del verb també pot condicionar l'origen de les formes d'imperatiu procedents del subjuntiu.

3.2 Paral·lelisme amb altres llengües romàniques

En altres publicacions (p. ex. Szijj, en premsa) ja he comparat el grup dels verbs catalans que formen l'imperatiu a partir del subjuntiu amb els verbs semblants de les altres llengües romàniques. Les llengües que coneixen el mateix fenomen són el francès, l'italià, l'occità i el sard. Sense enumerar totes les formes, repeteixo el resultat ja publicat: els verbs 'ésser' i 'haver'/'tenir' tenen imperatiu format a partir del subjuntiu en totes les llengües observades; 'saber', 'poder', 'voler' en totes, excepte en sard; 'dir', 'veure' en català i en occità; 'creure', 'gaudir' i 'sentir' (*ausir*) en occità. Per tant, entre els verbs catalans *dir* i *veure* semblen més específics; *creure* encara més, si tenim en compte que no es menciona en la més gran part de les gramàtiques.

	sard	francès	italià	català	occità
'ésser'	+	+	+	+	+
'tenir'	+	+	+	+	+
'saber'		+	+	+	+
'poder'		+	+	+	+
'voler'		+	+	+	+
'dir'				+	+
'veure'				+	+
'creure'				(+)	+
'gaudir'					+
'sentir'					+

3.3 Variants dialectals de la forma d'imperatiu dels verbs en qüestió

En part repeteixo les dades presentades en una altra publicació (Szijj, en premsa). Enumero els verbs, amb les variants de la forma de l'imperatiu singular i el nombre de punts dialectals en què es documenta la variant. Ordeno els verbs segons la proporció dels punts dialectals en què es documenten formes procedents del subjuntiu. En un únic punt dialectal pot haver-hi dues o més formes facultatives. Entre les variants distingeixo les que procedeixen del subjuntiu i les que tenen un altre origen. (No tinc en compte les formes amb pronom enclític, que també apareixen en el recull d'Alcover i Moll i que a vegades contenen una forma verbal diferent de la documentada

sense pronom. En el cas del verb *veure* en certs punts es documenten només formes amb pronom que tampoc no faig constar.)

sapiguís 3; *sapis* 12; *sàpigues* 83; *sabis* 1; *sàpiguis* 4; *sàpies* 20; *sàbiegues* 1; *sepas* 1; *sàpigos* 5; *sàbies* 5; *sàbigues* 4; *sèpies* 1

sap 4 (documentat a 134 punts, proporció de punts on hi ha formes procedents del subjuntiu: 100%)

digues 130; *diguis* 7; *digos* 6;

dis 6; *diue* 1; *diu* 1 (documentat a 147 punts, proporció dels punts on hi ha formes procedents del subjuntiu: 97%)

siguis 26; *sigues* 103; *sies* 4; *sigos* 10;

sè 22; *sès* 7; *essè* 10 (documentat a 148 punts, proporció dels punts on hi ha formes procedents del subjuntiu: 87%)

estiguís 14; *estigues* 83; *estigos* 8;

està 104; *estàs* 3 (documentat a 143 punts, proporció de punts on hi ha formes procedents del subjuntiu: 41%)

vulgues 27; *vulgos* 6; *vulguis* 3; *vullgues* 4; *vullga* 5; *volguesses* 2; *vulgo* 1; *vulgas* 1;

vull 1; *vol* 13 (documentat a 58 punts, proporció de punts on hi ha formes procedents del subjuntiu: 22%)

tingues 20; *tingos* 2; *tinguis* 2;

tin 49; *ten* 36; *té* 65 (documentat a 149 punts, proporció de punts on hi ha formes procedents del subjuntiu: 19%)

veies 2; *veges* 10;

veu 88; *ves* 4; *vet* 12; *veds* 1; *veus* 1; *mira* 1 (documentat a 110 punts, proporció de punts on hi ha formes procedents del subjuntiu: 10%)

En el cas del verb *creure* l'única forma registrada és *creu*, per tant la proporció seria 0%.

El comportament dels verbs *ésser* i *veure* sembla comprovar que pot haver-hi correspondència entre l'extensió dialectal i la comparació interlingüística: el verb *ésser* en totes les llengües en qüestió té forma d'imperatiu procedent del subjuntiu i té, paral·lelament, una proporció molt elevada de formes dialectals del mateix origen; pel contrari, en el cas de *veure* la forma de subjuntiu amb funció d'imperatiu només existeix en català i occità, i, paral·lelament, es documenta a menys punts dialectals catalans que en el cas d'altres verbs.

Tanmateix el comportament del verb *dir* era imprevisible: té una proporció molt elevada de formes d'imperatiu procedents del subjuntiu al domini lingüístic; al mateix temps hem vist dues condicions que semblaven no

afavorir que a partir del subjuntiu es creessin formes d'imperatiu: les característiques semàntiques del verb no justifiquen clarament que el subjuntiu substitueixi l'imperatiu; per altra banda, en les altres llengües romàniques el mateix verb generalment no té una forma procedent del subjuntiu.

4 SUBJUNTIU AMB FUNCIO D'IMPERATIU EN CASTELLÀ ANTIC

4.1 Dades del castellà antic

Segons Lapesa (1981: 216), en castellà antic per expressar una ordre es podia utilitzar, a més de l'imperatiu, el present o l'imperfet de subjuntiu. No especifica cap condició especial en què apareix el subjuntiu; al contrari, classifica aquest fenomen en el capítol titulat *imprecisa distribución de funciones*.

Algunes fonts postulen que hi ha certa oposició entre l'imperatiu i el subjuntiu amb funció d'imperatiu. Així segons Menéndez Pidal (1976: 345) el subjuntiu s'utilitza a les segones persones per «atenuar la fuerza imperativa». Tanmateix Mendeloff (1965) demostra que aquesta oposició no es pot detectar clarament als textos, ja que les formes d'imperatiu i de subjuntiu apareixen de manera indiscriminada i són intercanviables.

El que m'interessa aquí no és el valor estilístic del subjuntiu ni l'aspecte sociolingüístic, és a dir, observar les relacions socials dels personatges que utilitzen una o altra forma en els diàlegs, sinó si en el cas de certs verbs concrets hi ha més tendència a utilitzar el subjuntiu amb funció d'imperatiu que no pas en el cas d'altres.

Una obra en què figura amb relativa freqüència el subjuntiu amb funció d'imperatiu és el *Cantar de mio Cid* (la forma de subjuntiu apareix en 35 casos, l'imperatiu en 176).

A continuació enumero tots els casos d'imperatiu de l'obra (1993) en què apareix el subjuntiu amb funció d'imperatiu. Paral·lelament, indico si la forma d'imperatiu dels mateixos verbs apareix també a l'obra, posant al costat de l'exemple (o exemples) amb subjuntiu altres que contenen una forma d'imperatiu.

aduzir: *adugádesgelas acá* (1485) [*aduzídmelo* deland, 641; *aduzídmelas* delant, 1469]

cavalgar: *cavalguedes* con ciento guisados (1461) [*cavalgad*, Cid, el buen Campeador, 407; *cavalgad*, Minaya, 753; *cavalgad*, Cid, 3029]

creer: bien me lo *creades* (2204), bien lo *creades* (2714)

dar: a mí *dedes* ciento cavalleros (1129), *dédesme* vuestra amor (2032) [Rachel e Vidas, amos me *dat* las manos, 106; *dadnos* consejo, 273; temprano *dat* cevada, 420; lo que romaneciére *daldo* a mi mugier e a mis fijas, 823; *dadme* ciento e treinta cavalleros, 1695; *dándoslas*, mio

Cid, 2081; *dadlas* a qui quisiéredes vós, 2089; *dad* 2133; *daldas* a los infantes, 2136; *dadles* un reyal, 2178; a los ifantes de Carrión *dadlas* con vuestra mano, 2225; *dadnos* nuestras mugieres, 2562; *dandos* del agua, 2798; *dandos*, rey, plazo, 3468; *dadme* vuestros cavalleros, 3476; *datnos* del vino, 3734]

decir: *digades* al conde non lo tenga a mal (977) [mas *dezidnos* del Cid, 129; *dezildes* que prendan el rastro, 389; *dezidme*, cavalleros, 670; *dezid* al Campeador, 1407; *dezid* a Ruy Díaz, 1910; *dil'* que enbío, 2638; *dezidme*, 2675; *dezidle* al Campeador, 2972; *dezid* de sí o de no, 3208; *dezid*, 3258; *di*, Ferrando, 3329; *dezid*, Minaya, 3435]

despertar: *despertedes*, primas (2787)

fazer: d'ellas e de mi mugier *fagades* todo recabdo (257), en esto assí lo *fagades* (1386) [*fazedme* mandado muy privado, 452; apart *fazed* la ganancia, 985; *fazednos* este perdón, 2160; atales cosas *fed*, 2629]

ferir: vós con los otros *firádeslos* delant (1130) [*firidlos*, cavalleros, 597; *feridlos*, cavalleros, 720; *feridlos*, cavalleros, 1139]

folgar: *folguedes* ya, mio Cid (1074) [en Valencia *folgad*, 2335]

haber: *Evades* aquí, pora doña Ximena dóvos ciento marcos (253)

ir: por Rachel e Vidas *vayádesme* privado (89), por Santa María vós *vayades* passar (1462), *vayades* a Molina (1463) [Vós con los dozien-tos *idvos* en algara, 441; los dos *id* pora alá, 638; *id* e venit, 888; *id* por Castiella, 897; *id* a la gracia del Criador, 1379; *id* pora Medina, 1466; *idlos* conortar, 2328; *idlos* ensayar, 2381; *id* a Carrión, 2605]

levar: tres mill moros *levedes* con armas de lidiar (639), *levedes* un portero (1380), *lieves* el mandado a Castiella (2903) [*levaldas*, Rachel e Vidas, 167, *levad* e salid al campo, 3562]

mandar: *mandedes* ensellar (317), a mí *mandedes* ál (1694), *mandédesle* tomar (351) [*mandad* coger la tienda, 208; *mandadnos* ir las bestias, 1061; *mandádnoslo* ferir, 2362]

oir: *oyas*, sobrino (2634) [*oíd*, escuelas e Minaya, 529; *oíd*, varones, 313; *oíd* a mí, 616; *oíd*, Minaya, 810; *oíd*, mesnadas, 1115; *oíd* qué dixo Minaya, 1127; *oíd*, Minaya, 1297; *oídme*, escuelas e toda la mi cort, 1360; *oíd* lo que dixo, 1603; *oídme*, cavalleros, 1655; *oídme*, Minaya, 1897; *oídme*, las escuelas, 2072; *oíd* lo que fabló, 2350; *oíd*, ya Cid, 2361; *oíd*, mesnadas, 3128; *oídme* toda la cort, 3255; *oíd* qué vos digo, 3596]

pensar: e *pensedes* de folgar (1028) [*pensad* de lo otro, 2531; *pensad*, señor, de entrar en la cibdad, 3046]

quitar: en Santa María de Burgos *quitedes* mill missas (822)

saber: *sepades* que non más (307, 414) [a los de Calataút, *sabet*, mal les pesava, 452; *sabet*, por esta maña, 610; *sabet*, 768, 865, 918, 1042, 1098, 1154, 1197, 1207, 1209, 1233; 1433, 1480, 1835, 1983, 2141,

2430, 3110; vós *sabed* el message, 1277; de oy más *sabed* qué fer d'ellos, 2119; mas bien *sabet* verdat, 2199; *sabed*, 2281, 2317, 2752, 3249, 3308; *sabet* bien que, 2774; *sabed* que más que vós valen, 3369] *ser*: de mí *seades* servida (284), por la mañana prieta todos armados *seades* (1688) [*sed menbrados cómo lo devedes far* (315), *quedas sed, mesnadas, aquí en este logar* (702), *aparejados me sed a cavallos e armas* (1123), *mugier, sed en este palacio* (1652), *sed* buenos mensageros, 1903; *vós sed sabidor* (1949), *sed padrino d'ellas* (2138), *sed en vuestro escaño* (3118), *firmes sed en campo* (3525)] *servir*: a ella, e a sus fijas e a sus dueñas *sirvádeslas* est año (254), a mis fijas *sirvades* (2581) [*sírvem'* mio Cid, 1898] *tomar*: de mí *tomedes* algo (2143) [e vós, Pero Vermúez, la mi señal *tomad*, 689; *tomad* aquesto, 2146] *vestir*: e *bistades* las armas (991) *vivir*: ya Álbar Fañez, *bivades* muchos días (934), e *bivades* muchos años (1760)

Sembla, doncs, que no es pot definir clarament, ni amb criteris semàntics, ni sintàctics, quan apareixen les formes de subjuntiu i quan les d'imperatiu.

Si tenim en compte les funcions de l'imperatiu indicades al nostre punt 2, veiem que el subjuntiu pot aparèixer en qualsevol funció, també quan el subjecte té funció temàtica d'agent: *por Rachel e Vidas vayádesme privado* (89), *a ella, e a sus fijas e a sus dueñas sirvádeslas est año* (254), *d'ellas e de mi mugier fagades todo recabdo* (257), etc.

Alguns usos segurament són deguts al fet que la forma verbal indica desig: *bivades muchos años* (1760). El verb *aver* apareix en subjuntiu una única vegada. En aquest punt hi hauria correspondència amb el català. Tanmateix, el verb *ser*, que en català té imperatiu format a partir del subjuntiu, apareix amb relativa freqüència en imperatiu.

En resum, podem dir que en castellà antic pot aparèixer el present de subjuntiu amb funció d'imperatiu en alternança sintàctica lliure amb l'imperatiu. Entre els dos usos no sembla possible definir ni diferències estilístiques, ni sociolingüístiques, ni les que m'haurien interessat més, lèxiques. Hi ha naturalment una diferència quantitativa, ja que l'imperatiu és molt més freqüent que el present de subjuntiu.

Com que el corpus utilitzat pot ser qüestionable, perquè es tracta d'una obra en vers, on el ritme pot condicionar l'ús de les formes, a continuació dono alguns altres exemples trobats a romanços (Menéndez Pidal 1975):

Sepas, mi querida Cava (45), *Abráisme*, la mi señora / *abráisme*, cuerpo garrido (57), *Escúchesme* aquí, la linda (61), *Abracéisme*, Montesinos (82), *Désmelo* para enterrar (85), *Calléis*, Alambra, *calléis* (105), *Dígasme*, señor, tu nombre (116), *Espéresme*, don Mudarra

(117), *Espéresme*, moro Abdalla (143), *Perdonédesme*, señor (146), *Calledes*, hija, *calledes* (152), *Dejéis* en paz a los muertos (162), *Calledes* – le dijo el rey (180), *Espéresme*, caballero / *llévesme* en tu compañía / *Esperéisme* vos, señora (206), *Cuïdesmelo* tú, mi suegra (217), *Ábrasme* la puerta, mora (230), *Toméis*, vos, señora (231), *Y digas*, la niña (233), *Enterréisme* en prado verde (243)

Tenint en compte que els versos tenen un número fix de síl·labes, observem que, en la més gran part dels versos, la forma de subjuntiu no apareix per donar el número exacte de síl·labes, perquè amb la forma d'imperatiu el número de síl·labes no canviaria: *Sepas* / *sabe*, *mi querida Cava*; *Abráisme* / *abridme*, *la mi señora*, *Escúchesme* / *escúchame aquí*, *la linda*, etc. L'inventari dels verbs no es pot definir; per tant, el fenomen mostra les mateixes tendències que en el *Cantar de mio Cid*.

4.2 Comparació amb el català

Es planteja la pregunta si en català antic també existia una alternança sintàctica lliure semblant a la del castellà entre l'imperatiu i el present de subjuntiu. Per comprovar-ho he observat les formes verbals de *Curial e Güelfa*. En principi es posen dues qüestions: si els verbs que avui tenen forma d'imperatiu procedent del subjuntiu podien tenir una forma alternativa procedent de l'imperatiu llatí i si altres verbs podien aparèixer en subjuntiu, per expressar la funció d'imperatiu.

El resultat és que la distribució de les formes de l'obra és com al català modern, amb molt poques excepcions. Vegem alguns exemples amb verbs que tenen l'imperatiu format a partir del subjuntiu tant en català modern com en el text antic:

... fill meu, *sies* savi i *veges* que los estats se volen graduar e muntar per escala a poc a poc (123), De vostres fills, *siats* cert que ... (229), ... *vejats* què farets (280)
Digues, amic, ... (173), *Digats* a Curial que us respona ... (126), ... *hages* pietat d'aquesta vellesa (139), *Hajats* de mi aquella pietat ... (463), car *sàpies* que tots los hòmens (435), Ara *sapiats* que lo duc de Bretanya ... (173), *Vulles-te* recordar de les iniquies persecucions ... (421)

Naturalment el verb *haver* apareix amb significat de 'tenir'.

El comportament del verb *estar* és diferent de l'actual, ja que en el text antic no té forma d'imperatiu format del subjuntiu: «*Estau* segur e *lleixau* fer la justícia ... (140), *Estats* segur, vilan cavaller, ... (235), *Estats* segura — dix la vella—, e callats... (513)».

Els altres verbs apareixen en imperatiu pròpiament dit, p. ex.:

Ah, vergonya, *vine, vine a mi e fuig ...* (125), Cavaller, *esforçats-vos bé e fets proveir a vostra santitat ...* (135), *Escriu-me sovent ...* (136), ... *anats a Curial e donats-li pau* (170), Febus, *vés cuitadament a les tendes e arma't e pren escut negre ... vés al torneig ... suplica-li que ...* (297)

L'únic verb amb dues formes diferents per expressar l'imperatiu és el verb antic *oir*, tot i que el subjuntiu només es documenta una sola vegada. En aquestes frases apareix l'imperatiu pròpiament dit: «*Ou-me* (414), *oïts ço que diu aqueix heraut* (172), *Oïts-me almenys* (388)». Tanmateix, en la frase següent trobem la forma de subjuntiu: «*vine, doncs, frare meu e oges la veu divinal* (405)». El verb *oir* és un verb de percepció, com *veure*. Potser aquesta característica justifica que pugui aparèixer el subjuntiu amb funció d'imperatiu. (En occità el verb *ausir* 'sentir' té imperatiu format a partir del subjuntiu.)

5 CONCLUSIONS

Si en castellà antic trobem una frase com ara *Sepades que non más*, podem pensar que la forma verbal té un comportament paral·lel al de la forma catalana en una frase com ara *Sapiguen que esteu equivocat*. Tanmateix, el paral·lelisme és només aparent.

Les formes d'imperatiu procedents del subjuntiu del català i l'aparició del present de subjuntiu amb funció d'imperatiu del castellà antic són dos fenòmens diferents. Ja en català antic, com també en català modern, es tracta d'un fenomen morfològic, els verbs formen l'imperatiu a partir de l'arrel del subjuntiu, degut a motius que semblen ser semàntics. En castellà l'aparició del subjuntiu amb funció d'imperatiu és un fenomen sintàctic i pot ocórrer amb qualsevol verb. Per tant no trobem cap relació entre l'inventari dels verbs de les dues llengües que mostren aquest comportament aparentment paral·lel.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ALCOVER, ANTONI M. / MOLL, FRANCESC DE B. (1929-1933): «La flexió verbal en els dialectes catalans». *Anuari de l'Oficina Romànica de Lingüística i Literatura*, vol. 2, p. 73-184, vol. 3, p. 6-166, vol. 4, p. 9-104, vol. 5, p. 9-72.
- BADIA I MARGARIT, ANTONI M. (1994): *Gramàtica de la llengua catalana*. Barcelona, Enciclopèdia Catalana.
- Cantar de mio Cid* (Edició de Alberto Montaner) (1993). Barcelona, Crítica.
- Curial e Güelfa* (Edició crítica i comentada de Lola Badia i Jaume Torró) (2011). Barcelona, Quaderns Crema.
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS: *Gramàtica de la llengua catalana*, <http://www.iecat.net/institucio/seccions/filologica/gramatica>

- LAPESA, RAFAEL (1981⁹): *Historia de la lengua española*. Madrid, Gredos.
- MENDELOFF, HENRY (1965): «A note on the affirmative commands in old Spanish». *Philological Quarterly*, vol. 44, p. 110-113.
- MENÉNDEZ PIDAL, RAMÓN (1975²⁰): *Flor nueva de romances viejos*. Madrid, Espasa-Calpe.
- MENÉNDEZ PIDAL, RAMÓN (1976³): *Cantar de mio Cid, Texto, gramática y vocabulario*. Madrid, Espasa-Calpe.
- PEREA, MARIA PILAR (1999): Compleció i ordenació de *La flexió verbal en els dialectes catalans* d'A. M. Alcover i F. de B. Moll. Barcelona, Institut d'Estudis Catalans (CD-ROM).
- PÉREZ SALDANYA, MANUEL (1998): *Del llatí al català. Morfosintaxi verbal històrica*. València, Universitat de València.
- SZIJJ, ILDIKÓ (en premsa): *Variants dialectals de les formes d'imperatiu irregulars en català*.
- VÄÄNÄNEN, VEIKKO (1988³): *Introducción al latín vulgar*. Madrid, Gredos.
- WHEELER, MAX W. (2007): *Morfologia i fonologia catalana i romànica: Estudis diacrònics*. Alacant / Barcelona, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana / PAM.
- ZINK, GASTON (1994³): *Morphologie du français médiéval*. Paris, Presses Universitaires de France.

